

KONCEPT FILOZOFIJE PRAVA ANTUNA FERDINANDA ALBELYJA

PAVO BARIŠIĆ

(Zagreb)

UDK 17:1(091) Albely
Izvorni znanstveni članak
primljen: 15. 11. 1989.

U vrijeme kada suvremene znanosti i filozofija, izgubivši realnu utemeljenost usljed posvemašnjega partikularizma i relativizma kojim je rezultiralo pozitivističko usmjerenje u 19. i 20. stoljeću, nastoje ponovno zadobiti legitimnost te rekonstruirati svoj tradicionalni korpus, zamjetan je proces okretanja prema povijesnim izvorištima. Tako je tek u posljednjih nekoliko desetljeća ponovno otkriveno mnoštvo zaboravljenih disciplina, metoda i znanosti koje su činile osnovu razvoja okcidentalnoga mišljenja. Pozitivističkim čišćenjem i formaliziranjem znanstvenih paradigmi unificirani su znanstveni iskazi, zaključivanje svedeno na najjednostavniji oblik silogizma, egzaktnost metode i apodiktička narav istinitosti protjerali su sve druge oblike umnosti iz znanstvenoga diskursa. Ne ulazeći u pogubnost posljedaka koji se očituju u posvemašnjem obezglavljenju suvremene znanosti dovoljno je samo ukazati na nove impulse koji se pojavljuju ponovnim iznošenjem na svjetlo argumentativnih teorija, retorike, topike, hermeneutike, hipoleptičke metode, praktičnoga silogizma etc.

Pozitivističko-scijentističkim razaranjem tradicionalnoga korpusa znanosti ponajviše je zacijelo pogođeno područje disciplina praktične filozofije. Učinci su vidljivi i u sferi etike koja je gotovo uništena i protjerana na metarazinu jednako kao i u sferi političkih, pravnih ili ekonomskih znanosti koje se nalaze u stalnom samopropitivanju i redefiniiranju. Novi poticaji prostrujali su donekle iznošenjem iz zaborava ranijih oblika i kategorija praktične filozofije. U tom sklopu značajni su prije svega zahvati mislilaca koji su u sustavnom mišljenju sažimali filozofiju svoje epohe. Riječ je u prvom redu o Aristotelu i Hegelu. Ali jednako tako značajnima pokazali su se i koncepti znanstvenih korpusa što su našli najširu primjenu u školskim sustavima filozofije. Tako u novijim pokušajima obnove praktične filozofije veliko značenje ima i univerzalna praktična filozofija Christiana Wolffa i njegove škole, koju

je Kant svojom kritikom i zasnivanjem čiste etike za neko vrijeme prognao u zaborav.

U sklopu razmatranja disciplina praktične filozofije u našoj povijesnoj baštini značajno mjesto pripada jednom od prvih filozofa prava u našim krajevima Antunu Ferdinandu Albelyju. Rođen u Varaždinu 1794. godine, gdje je polazio i gimnaziju, Albely je bio đak Kraljevske akademije znanosti u Zagrebu. Nakon položenih ispita godine 1814/15. nastavio je studij u Pešti, gdje je stekao doktorat iz filozofije i prava. Na zagrebačku akademiju vraća se kao predavač grčkoga jezika 1819. godine. Istodobno je bio i suplent za prirodno pravo. Iz razdoblja nastavne djelatnosti na Kraljevskoj akademiji znanosti u Zagrebu, osim udžbenika iz financijskih znanosti *Rudimenta politicae universalis aera-rii*, koje je ostalo neobjelodanjeno u rukopisu¹, potječu zacijelo i postavke i nacrti glavnih djela koje je, nakon premještaja 1828. godine u Győr, objavio u Mađarskoj: *Encyclopaedica in iuridico-politicum studium introductio* (Comaromii 1830.) te *Philosophiae iuris praecognita* (Comaromii 1831). Godine 1835. Albely je premješten u Požun, gdje je zarana 1848. umirovljen te ostao do kraja života 1875. godine. Zanimljivo je da Albely oporukom iz 1871. godine svoju cjelokupnu knjižnicu (571 svezak), rukopise i obiteljske portrete ostavlja Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

1.

Najznačajnije Albelyjevo djelo zacijelo je knjiga *Philosophiae iuris praecognita*. U slijedećim razmatranjima izložit ćemo Albelyjev koncept filozofije prava koji je zasnovan u tom djelu. Pođimo od analize veoma instruktivnog predgovora (praefatio) koji pokazuje kako je Albely imao cjelovit uvid u povijesni razvoj filozofije prava odnosno utemeljenje praktične filozofije. Razmotrimo ponajprije nakratko čvorišne točke u kojima Albely razlaže bitne odrednice povijesti filozofije prava kao praktične filozofije.

Sustavno istraživanje područja slobodnoga ljudskog djelovanja i naučavanja o djelatnim normama u povezanosti s ostalim filozofijskim granama započelo je naravno sa Sokratom, Platonom i Aristotelom. Razvoj se nadalje prati promatranjem nauka o djelovanju u stoičkoj filozofiji i rimskom pravoznanstvu. U tom sklopu upućuje se na Cicerono-vo naučavanje o dužnostima i zakonima. Potom se odlučno utemelje-

¹ Usp. Zlatko Herkov, »Financijska znanost kao predmet visokoškolske nastave u Hrvatskoj do polovice 19. stoljeća«, u: *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 20 (1970.) 1, str. 56—59. Iz nevelike literature o Albelyju navodimo samo nekoliko naslova: Vjekoslav Klaić, *Preteče Sveučilišta. Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu 1874—1924*. Zagreb, 1925, 27, 29; József Szinyei: *Magyar írók élete és munkái*, 1. Budapest 1891, 103; Hrvatski biografski leksikon, 1, Zagreb 1983, str. 55.

nje istraživanja filozofije prava naznačuje u kršćanskom ćudorednom naučavanju. Sažimanje dotadašnjih dosega pravne znanosti i praktične filozofije izvršeno je u obuhvatnoj Justinijanovoj kodifikaciji, koja je bitno odredila daljnji razvoj filozofijskopravnih naučavanja u srednjem i novom vijeku. Završetak tako profilirane pravne filozofije Albely nalazi na prijelazu srednjega u novi vijek u djelima autora poput I. Oldendorpa (1539), N. Hemminga (1564), M. Stephanija (1615), B. Winklera (1615) i dr.

Novovjekovni obrat u razvoju zbiva se sustavnim utemeljenjem pravne filozofije Huga Grotiusa u djelu *De iure belli ac pacis* (1625). Za njega Albely izrijeком navodi da je ponajprije razložio filozofiju prava umnim principima: »Primus enim, qui philosophiam iuris, ceu quoddam sana ratione peruiorum principiorum systema scripsit, fuit Hugo des Grotus«². Na tom tragu novovjekovnoga umnog prava slijedeći je značajan korak načinio Thomas Hobbes. Albely ga svrstava kao drugoga u nizu i navodi dva njegova značajna djela: »Alter, qui hanc salebro-sam ingressus est viam, fuit Thomas Hobbes, qui iurium ciuillium publico-internorum systema duplici dissertatione, quarum prior Parisiis (1642) sub inscriptione *elementorum philosophiae*, posterior vero Amstelodami (1667) sub. intitulatione *Leviathan* conspexit lucem, scribere, et in sui conseruatione fundare adlaborauit.«³ Napokon se kao treći značajan utemeljitelj novovjekovne filozofije prava označuje Puffendorf: »Tertius, qui in hac sphaera semet distinxit, fuit Samuel Puffendorf; quia praeter iura ciuilia publica adhuc iura extraciuilia duplici suo opere, libro nimirum *de elementis iurisprudentiae uniuersalis* Hagae Com. (1660), et libris octo *de iure naturali et gentium* Londini Scan. (1672) in systema redegit.«⁴

Ocrtavajući daljnji slijed filozofijskopravnih naučavanja, Albely nakon razlaganja osnovnih postavaka Puffendorfove teorije ukazuje na Leibniza, Christiana Wolffa, Gottfrieda Achenwalla te Carolusa Antoniusa L. B. Martinija.

Na drugoj strani, među pripadnike škole ćudorednoga naučavanja svrstan je Christian Thomasius: »Ad hanc quoque moralistarum scholam pertinet Christianus Thomas, qui *institutionibus iurisprudentiae diuinae*, Lipsiae (1688) editis, socialitatem, deinceps *vero fundamentis iuris naturalis, et gentium*, Halae (1705) impressis, felicitatem cum subordinatis honesti, decori et iusti principiiis ceu suae philosophiae iuris fundamentale principium assumsit.«⁵

Albely potom ukazuje na veliko značenje Kantove filozofije čistoga uma za daljnji razvoj filozofije prava. Pod Kantovim utjecajem obliko-

² *Philosophiae iuris praecognita*, Comaromii, 1831, str. 6.

³ Ibid., str. 7.

⁴ N. n. mj.

⁵ Ibid., str. 9.

vala se kritička škola pravne filozofije, a među pripadnicima te orijentacije uz Theofila Hufelanda spominju se također T. Schmalz, I. C. Hoffbauer, R. L. Pörschke, L. H. Jakob i dr. U tom se sklopu osobito upućuje na značenje Kantova djela *Metafizička počela pravnoga nauka* za utemeljenje filozofije prava iz čistih principa uma.

Zanimljiv je način na koji Albely razvrstava velike Kantove filozofske nastavljajuće. Pod oznakom Kantovih učenika Fichtea, između ostalih, svrstava među »idealiste«, a Schellinga i Hegela označuje kao »mistike«: »Sunt quoque *idealistae* (I. T. Fichte [1796. 1797], G. Bay dein Köppen [1819], et c.), et *mystici* (F. I. Schelling [1796. 1797. in scriptis periodicis, a Fichte, et Niethammer editis], I. Thanner [1801], I. Nibler [1805], Troxler [1820], G. W. F. Hegel [1821], etc.), qui eandem officiorum sphaeram cum philosophiae iuris critica schola tenent quidem, principiis tamen ab eadem admodum diuergunt, ac propterea, dum superiores ideales regiones petunt, iurisconsultis, realitatem quarentibus, exilem praestant vsum.«⁶

Slijedeći razvoj pravne filozofije do aktualnih rasprava svojega doba, Albely pokazuje dobar pregled i poznavanje discipline sve do najnovije literature. Na tako široko izloženoj povijesnoj osnovi položen je potom njegov koncept filozofije prava.

2.

U djelu *Philosophiae iuris praecognita* izveden je cjelovit koncept filozofije prava kao praktične filozofije u tradicionalnom značenju. Filozofija prava određuje se kao sastavni dio praktične filozofije (*philosophiae practicae pars integrans*) u kojemu se razmatraju ljudske činitelje, dužnosti te pojam moralnoga zakona i zakonodavstva uopće. U taj obuhvatni sklop spadaju slijedeći sadržaji, kako su navedeni prema Albelyjevoj raščlambi:

1. o djelovanju, dužnosti i moralnom zakonu te o uračunljivosti (*de actione, de obligatione ac lege morali, et de imputatione*);
2. o počelima i različitim vrstama moralnoga zakonodavstva očitim čistom umu a priori (*de principiis, et differentia specierum legislationis moralis, sana ratione a priori peruiuae*);
3. o primjeni filozofije prava, njezinu okrilju i općenitoj razdiobi (*de philosophiae iuris vsu, subsidiis, et generali partitione*).

Za razumijevanje Albelyjeva koncepta filozofije prava znakovito je svakako da se kreće u okružju klasične tradicije praktične filozofije. To znači, prije svega, da se pravo promatra u neposrednoj sadržajnoj povezanosti s moralom. S obzirom na zajedničko ishodište u ljudskom djelovanju sfera prava i morala pripadaju jedinstvenom sklopu prak-

⁶ Ibid., str. 11/12.

tične filozofije. To je osebnija tradicija praktične filozofije koju je utemeljio Aristotel i koja seže sve do Wolffova sustava univerzalne praktične filozofije. Promotri li se поближе Albelyjev koncept filozofije prava, uočiti će se načelna pripadnost okružju Wolffove školske filozofije.

Osim sličnosti u pogledu utemeljenja praktične filozofije u slobodnom ljudskom djelovanju, utjecaj koncepta univerzalne praktične filozofije na Albelyja očituje se osobito u raščlambi sadržaja filozofije prava. Na sličan način kao što Wolff polazi od različitih vrsta ljudskoga djelovanja tako i Albely razmatranje filozofije prava izvodi iz pojma slobode i djelovanja: »*Philosophia iuris, seu philosophiae practicae pars, tractat certam libertatis, actionumue liberarum normam.*»⁷ Uz razmatranje o pojmu djelovanja prvi i centralni dio obuhvaća također izlaganje pojma dužnosti i moralnoga zakona kao i pojma uračunljivosti.

Navodeći da je filozofija prava sastavni dio praktične filozofije, Albely u *Philosophiae iuris praecognita* prema uzoru na enciklopedijski model eksplicira pojedine dijelove praktične filozofije i način njihova odnošenja prema filozofiji prava. Cjelovitu raščlambu korpusa praktične filozofije možemo naći u njegovu djelu *Encyclopaedica in iuridico-politicum studium introductio*. Razlučujući područje praktične filozofije od sfere teoretske filozofije, u koju spadaju logika i antropologija, Albely utemeljujući sklop izvodi iz pojma ljudske volje. Praktična filozofija, naime, obrađuje načine oblikovanja i upravljanja ljudske volje (*moderatur hominum voluntatem*). U to okružje spadaju tri osnovne discipline: aretologija ili filozofija kreposti, dicaelogija ili filozofija prava te phroneseologija. Albely obrazlaže razdiobu praktične filozofije na slijedeći način:

1. *philosophia virtutis* (a priori deducta) seu *aretologia* docet, quid homo velle debeat, vt summum consequatur bonum;

2. *philosophia iuris* (aeque a priori deducta), seu *dicaelogia* exponit, quid homo velle possit, vt reliquis socialiter coëxistat;

3. *philosophia vtilitatum hominis* (alioquin empirico-rationalium), seu *phroneseologia* tradit, quid hominem velle expediat, vt suis correspondeat vtilitatibus:

- politica,
- oeconomia nationalis,
- paedagogia etc.⁸

Dakle, polazeći od zajedničkoga ishodišta u pojmu ljudske volje i djelovanja, sfera filozofije prava razlučuje se od moralne filozofije u užem smislu ili aretologije s obzirom na svoje utemeljenje u širem sklopu intersubjektivnoga djelovanja. Dok je filozofija kreposti ili aretolo-

⁷ Ibid., str. 13.

⁸ Usp. *Encyclopaedica in iuridico-politicum studium introductio*, Comaromii, 1830, str. 16 i sl.

gija usredotočena bitno na principe i zakonodavstvo dužnosti i djelovanja moralnoga subjekta kao pojedinca, dotle filozofija prava ili dicelogija razmatra pojam ljudskoga djelovanja u širem sklopu ljudske socijalne koegzistencije. Elemente toga razlikovanja Albely razlaže u § 9 *Philosophiae iuris praecognita*. Ponajprije se određuje pojam društva koji Albely karakterizira slijedećim riječima: »*Societas est collectio hominum, obligatione tendendi ad certum quemdam communem finem obstrictorum.*«⁹

U tom smislu društvo predstavlja predmet istraživanja filozofije kreposti, ukoliko je riječ o pojmu dobra na koje se odnosi nutarnje djelovanje čudorednoga subjekta, a filozofija prava istražuje u izvanjskom običajnosnom djelovanju društvenoga života. Albely navodi: »*Societatis conceptus in suo ortu constituit quidem philosophiae virtutis obiectum, quia societas est medium consequendi summi boni, quatenus homines, in societate existentes, in consequenda moralitate, eiue iuncta felicitate sibi mutuo adiutorio esse possunt, ast in suo progressu, quatenus libertatis in actionibus externis, coactione etiam mediante materiali effectui mancipandam, postulat, eoadit quoque philosophiae iuris obiectum.*«¹⁰

S obzirom da je pojam moralnoga djelovanja elementarna spona iz koje proizlaze i jedna i druga sfera praktične filozofije, valja ih promatrati u povezanosti. Filozofija kreposti utoliko je nužna pretpostavka koja prethodi filozofiji prava i nadilazi je: »*Atque ideo societatis cuiusdam absolutae, quae absque omni praeiue posito consociationis facto, et societatis relatiuae seu hypotheticae, quae nonnisi praeiuae positio consociationis facto existerre intelligitur, in philosophia virtutis, ceu in philosophiae practicae parte, philosophiam iuris praecedente, explicatio iam superari debet.*«¹¹ A razlikovanje između filozofije prava i filozofije kreposti počiva na klasičnom principu koji je filozofijski učvrstio Kant svojim razdvajanjem unutarnjega čudorednog zakonodavstva i izvanjskoga pravnog djelovanja. Albely u tom smislu pravno zakonodavstvo ili racionalno pravo naziva izvanjskom moralnošću:

»*Libertas, quae sociali hominum coëxistentiae, sana ratione peruiuae, non repugnat, est moralitas externa rationalis, seu ius rationale.*«¹²

Taj stav naznačuje da izraz moralnost nije shvaćen u uskom značenju nutarnjega djelovanja kako ga određuje Kant, nego je moralnost širi pojam u kojemu se prožimaju unutarnje i vanjsko zakonodavstvo. To je zajednička osnova iz koje se granaju pravo i čudoređe. Tako Albelyjev pojam 'moralitas' ukazuje na blizinu Hegelova pojma običajno-

⁹ *Philosophiae iuris praecognita*, str. 39.

¹⁰ N. n. mj.

¹¹ *Ibid.*, str. 39 i sl.

¹² *Ibid.*, str. 40 i sl.

sti (Sittlichkeit) koji je prema uzoru na klasičnu tradiciju aristotelovske praktične filozofije oblikovan u posredovanju Kantove opreke prava i morala, unutarnjega i vanjskog djelovanja.

3.

U § 11 Albely razlaže naziv discipline filozofije prava u raznim povijesno i sadržajno profiliranim obličjima. Između ostalih oznaka za naziv pravne filozofije navodi slijedeće sintagme, od kojih svaka na svoj način iskazuje različito određenje discipline: *ius naturae*, *scientia iuris*, *dicaelogia*, et *iurisprudentia rationalis*, *vniuersalis ac naturalis*. Naziv prirodno pravo smatra manje opravdanim, budući da pojam prirode ne odgovara sferi prava. Primjerenom oznakom drži pravnu znanost uz slijedeće obrazloženje: »*Philosophia tamen haec bene vocatur scientia iuris rationalis; quia quaeuis philosophia est scientia, et quia haec scientia e reliquis partim suo obiecto, quod est ius, partim suo fonte, qui est sana ratio, discrepat.*«¹³

Zacijelo je najzanimljiviji izraz *dicaelogia*, koji je posvema potisnut iz suvremene uporabe. Albely ukazuje na primjerenost toga naziva s obzirom na etimologiju: »*Philosophia haec etiam dicaelogia rationalis, vniuersalis atque naturalis recte cognominatur; quia dicaelogia ex sua etymologia est scientia iuris, et quia haec philosophia pro suo habet obiecto ius, utpote rationale, vniuersale ac naturale.*«¹⁴ Uz to Albely navodi i izraz *iurisprudentia*, ali je prema njegovu mišljenju najprimjereniji naziv filozofija prava: »*Philosophiae tamen iuris nomenclatio videtur reliquas praestare; quia haec iurium rationalium scientia ipsius philosophiae est continuatio, partemue integrantem philosophiae practicae, fatentibus ita cunctis huiusce scientiae magistris, omnino efficit.*«¹⁵

Sažimajući sva izložena određenja Albely dospijeva napokon do definicije filozofije prava kao sustava pravnoga zakonodavstva. Bitne odrednice te definicije sadržane su u pojmovima djelovanja i slobode te socijalne ljudske koegzistencije. Albelyjeva definicija glasi: »*Philosophia iuris (..) est legislationis iuridico-rationalis systema, seu systematicus complexus principiorum (pure rationalium), quorum ductu facultas suscipiendi actiones quasius liberas, quae sociali hominum co-existentiae, per sanam rationem peruiuae, non repugnant, homini plene innotescit.*«¹⁶

Načelno razlikovanje disciplina praktične filozofije izvedeno je u § 14. Polazeći od obuhvatnoga pojma moralnosti, tu se razlučuje moral-

¹³ Ibid., str. 46.

¹⁴ N. n. mj.

¹⁵ Ibid., str. 46 i sl.

¹⁶ Ibid., str. 44.

no-racionalno zakonodavstvo koje je izvedeno a priori, s jedne strane, od izvođenja a posteriori, s druge strane. U prvu sferu spadaju filozofija prava i kreposti, a u drugu raznovrsne empirijsko-racionalne discipline koje su obuhvaćene zajedničkim nazivom *phroneseologija*. To su discipline univerzalnoga sustava praktične filozofije. Filozofija prava i filozofija kreposti odnose se na upravljanje ljudske volje i na slobodno ljudsko djelovanje.

Albely postavlja četiri principa razlikovanja filozofije prava i filozofije kreposti. Ponajprije se njihovi sustavi razlikuju s obzirom na karakteristično zakonodavstvo. Osebužno zakonodavstvo filozofije prava izvodi se iz slijedećeg imperativa: »*Omitte omnes illas liberas externas actiones, quae sociali hominum coëxistentiae, sana ratione peruiuae, repugnant*«. ¹⁷ Nasuprot tome, filozofija kreposti slijedi imperativ: »*Pone omnes illas liberas actiones, quae cum summo hominis bono, sana ratione peruiuo, moralitate nimirum ac eidem iuncta felicitate, conciliari possunt, et omitte contrarias*«. ¹⁸ Drugi kriterij razlikovanja filozofije prava i filozofije kreposti počiva u osebučnoj svrsi. Svrha je prve usmjerena na izvanjsko dobro, dok je svrha filozofije kreposti sadržana u unutarnjem ljudskom dobru. Prema trećem principu razlikovanja filozofija prava postavlja nužne moralno-racionalne dužnosti (*obligationes necessitatis = officia coactiua*), a filozofiji kreposti pripadaju slobodne dužnosti (*obligationes omnimodae libertatis = officia non coactiua*). Napokon se filozofija prava i filozofija kreposti prema četvrtom kriteriju razlikuju u pogledu pripadne sfere: »*Quia philosophia iuris solum eas actiones externas respicit, quae ad socialem hominum coëxistentiam procurandam pertinent, philosophia vero virtutis quasis actiones internas et externas, quae ad moralitatem, ac huic iunctam felicitatem consequendam spectant, praeceptionibus suis complectitur*«. ¹⁹

Na drugoj strani, Albely obrazlaže razliku između filozofije prava i *phroneseologije*. Argumentacija polazi od apriornoga i empiričkoga utemeljenja: »*Haec phroneseologia a philosophia iuris differt; quia phroneseologia ad illam philosophiae practicae partem referri debet, quae empirico-rationales complectitur veritates, ex experientia nimirum per sanam rationem a posteriori deriuatas, philosophia vero iuris ad illam spectat philosophiae practicae partem, quae veritates, pure a priori peruiuas, continet*«. ²⁰

Na temelju ovih nekoliko kratko ocrtanih analiza Albelyjeva zasnivanja filozofije prava pokazuje se da rijetko gdje u filozofskoj baštini možemo naići na tako jasno i sustavno izložen koncept pravne filo-

¹⁷ Ibid., str. 58.

¹⁸ Ibid., str. 58 i sl.

¹⁹ Ibid., str. 62.

²⁰ Ibid., str. 64.

zofije kao discipline univerzalne praktične filozofije. U sustavnom razmatranju Albely je izložio predmetno područje i sadržaj filozofije prava, izveo je iz korpusa praktične filozofije, ograničio prema ostalim disciplinama, obrazložio njezinu osebnost i okružje te razložio raščlambu. Koncept filozofije prava obznanjen u *Philosophiae iuris praecognita* ne treba stoga promatrati samo u sklopu historijskoga razvoja nastavne djelatnosti. Njegovo je značenje jednako tako u činjenici da može pridonijeti propitivanju suvremenih razmatranja disciplina praktične filozofije te zacijelo poslužiti aktualnim raspravama o utemeljenju filozofije prava.

KONCEPT FILOZOFIJE PRAVA ANTUNA FERDINANDA ALBELYJA

Sažetak

U sklopu razmatranja disciplina praktične filozofije u našoj povijesnoj baštini značajno mjesto pripada jednom od prvih filozofa prava u našim krajevima — Antunu Ferdinandu Albelyju (Varaždin 1794. — Požun 1875.). U sustavnom razmatranju Albely je izložio predmetno područje i sadržaj filozofije prava, izveo je iz korpusa praktične filozofije, ograničio prema ostalim disciplinama, obrazložio njezinu osebnost i okružje te razložio raščlambu. Značenje je Albelyjeva koncepta filozofije prava, izložena u glavnom djelu *Philosophiae iuris praecognita*, ne samo u sklopu historijskoga razvoja nastavne djelatnosti nego i u aktualnim raspravama o utemeljenju filozofije prava.

DER ENTWURF DER RECHTSPHILOSOPHIE BEI ANTUN FERDINAND ALBELY

Zusammenfassung

Im Rahmen der Forschungsarbeit an den Disziplinen der praktischen Philosophie in unserer philosophiegeschichtlichen Tradition gehört einem der ersten Rechtsphilosophen in unserem Lande, Antun Ferdinand Albely (Varaždin 1794 — Preßburg 1875), ein bedeutender Platz. In der systematischen Darlegung hat Albely das Gegenstandsgebiet und den Inhalt der Rechtsphilosophie erörtert, sie aus dem Korpus der praktischen Philosophie hergeleitet, den anderen Disziplinen gegenüber abgegrenzt, ihre Eigentümlichkeit und ihren Umkreis erklärt sowie die Aufgliederung begründet. Die Bedeutung von Alebelys Auffassung der Rechtsphilosophie, die in dem Hauptwerk *Philosophiae iuris praecognita* dargestellt wurde, liegt nicht nur im Zusammenhang der historischen Entwicklung von Alebelys Lehrtätigkeit sondern auch in den aktuellen Abhandlungen über die Begründung der Rechtsphilosophie.